

- לר' יהודה – עמודי כסף שעשה שלמה שוכבין (רש"י. וע' רש"ש) בארון, משני צדי הלוחות, ולר' מאיר – היו העמודים מחוץ לארון. (כל זה אמור בבית עולמים ולא במשכן – עתוס' עירובין סג:)
- ג. כל לוח היה ששה על ששה טפחים ועוביו שלשה. (ויש דעות שהיה רחבם שלשה טפחים – עתוס' מנחות בשם הירושלמי.)
- ד. 'ספר עזרה' הוא ספר שכתב משה, ובו קורין בעזרה ב'הקהל' (וביום הכיפורים – רש"י. ועתוס' ורש"ש ועוד). ואין לו אלא עמוד אחד, והיה נגלל לתחילתו. (כן לשון הגמרא. וכ"כ התוס'. ורש"י כתב: מתחילתו לסופו. מהט"ז ביו"ד (ערב סק"ב) מבואר שהיו לו שני עמודים, ונגלל לתחילתו, והעמוד הראשון היה מעליו.)

דפים יד – טו

- ל. א. מהו סדרם של ספרי נביאים וכתובים?
ב. מה סדרם של הנביאים והכתובים מבחינת סדר קורות הזמנים?
ג. מי כתבן?
- א. סדרן של נביאים: יהושע שופטים שמואל מלכים ירמיה יחזקאל ישעיה תרי-עשר. סדרן של כתובים: רות תהלים איוב משלי קהלת שיר-השירים איכה דניאל מגילת-אסתר עזרא (ונחמיה) דברי-הימים.
- ב. סדרן מבחינת קורות העתים: נביאים – יהושע שופטים שמואל מלכים, יונה עמוס הושע ישעיה מיכה צפניה חבקוק ירמיה יחזקאל חגי זכריה מלאכי. (י ו א ל – רש"י בספר יואל כתב שהיה בימי שמואל, ובשם ה"ג כתב שהיה בזמן מנשה. וכבר תמה המהרש"א למה הפסיק בין הושע ועמוס בספר יואל. וכן הקשה מדוע ספר עובדיה נמצא בין עמוס ומיכה, הלא היה מוקדם יותר, בימי אחאב. וע"ע ב'אמת ליעקב').
- כתובים – כסדר הספרים דלעיל, אלא שלפי האומר שאיוב היה בימי משה, הוא הקודם. ויש דעה שהיה בימי עולי גולה, ומקומו בסוף.
- ג. חמשת חומשי תורה – משה רבינו כתב עפ"י ה', מלבד שמונה פסוקים אחרונים שיש אומרים שיהושע כתבם. (עפ"י ה'. אחרונים). וי"א: משה כתבם בדמע.
- ספר יהושע – יהושע כתבו, והמשיכו אלעזר בן אהרן וסיימו פינחס; ספר שופטים – שמואל; ספר שמואל – שמואל כתבו, וסיימוהו גד החוזה ונתן הנביא; מלכים – ירמיה כתב; – ספר ישעיה – חזקיה וסייעתו. (היינו, בני דורו, ולפי שחזקיה גרם להם לכתוב נקרא על שמו. רש"י ותוס'); ירמיה – כתבו ירמיה; ספר יחזקאל – אנשי כנסת הגדולה; תרי עשר – אנשי כנה"ג.
- ספר תהלים – דוד המלך כתבו ע"י עשרה זקנים; משלי – חזקיה וסייעתו; איוב – משה רבינו כתבו (למ"ד איוב בימי משה היה); שיר השירים – חזקיה וסייעתו; רות – שמואל כתבה; איכה – ירמיה. (ואולם מעשה הכתיבה עצמו נעשה ע"י ברוך בן נריה (ע' ירמיה לד). וע' 'ברכת אברהם'); קהלת – חזקיה וסייעתו; אסתר ודניאל – אנשי כנסת הגדולה; עזרא – כתבו עזרא, וכן כתב את דברי-הימים עד לו (עתוס' ומהרש"א), וגמרו נחמיה בן חכליה.

לא. באיזו תקופה חי איוב, והאם היה יהודי או נכרי? ומה ניתן ללמוד מספרו?

ר' לוי בר לחמא (וכן דעת תנא דברייתא ד'סדרן של כתובים...) אמר: בימי משה היה; רבא אמר: בימי מרגלים היה; 'ההוא מרבנן' אמר: איוב לא היה ולא נברא אלא משל היה; רבי יוחנן ורבי אלעזר: מעולי גולה היה, ובית מדרשו בטבריה; רבי אלעזר (התנא) אמר: בימי שפוט השופטים היה; ר' יהושע בן קרחה: בימי אחשורוש היה;

רבי נתן – בימי מלכת שבא היה; חכמים אומרים: בימי כשדים (=נבוכדנצר) היה; יש אומרים: בימי יעקב היה, ודינה בת יעקב נשא.
 כל התנאים הנ"ל, סוברים שהיה מישראל, מלבד לדעת 'יש אומרים'. (וכן דעת הברייתא, שהיה מחסידי אומות העולם, ולבסוף נטרד מן העולם. וכן דעת רבא. עתוס').
 כתב רש"י לדעת האומר 'משל היה' – ללמוד ממנו תשובת המקטרגים על מדת הדין, ושאינן אדם נתפס על צערו.

דף יז

ל.ב. א. אלו שהטעימן הקב"ה בעולם הזה מעין עולם הבא?

ב. אלו שלא שלט בהם יצר הרע?

ג. אלו שלא שלט בהם מלאך המות, אלא מתו בנשיקה עפ"י שכינה?

ד. אלו שלא שלטה בהם רמה ותולעה?

ה. אלו שמתו בעטיו של נחש?

א. אברהם יצחק ויעקב. (ואף איוב הטעימוהו בדבר אחד מעין עולם הבא, ואולם האבות נהנו מעין עולם הבא מכל וכל. תוס').

ב. אברהם יצחק ויעקב, ויש אומרים: אף דוד. (אין הכוונה שלא שלט כלל, אלא כיון שראה הקב"ה שהיו מתאמצין להתרחק מן העבירה, סייעם מכאן ואילך שלא שלט בהם היצר הרע. תוס').

ג. אברהם יצחק ויעקב, משה אהרן ומרים.

ד. אברהם יצחק ויעקב, משה אהרן ומרים, ובנימין בן יעקב. וי"א: אף דוד.

ה. בנימין בן יעקב, עמרם בן משה, ישי אבי דוד וכלאב בן דוד.

פרק שני – 'לא יחפור'

ל.ג. הבא לחפור בור בקצה רשותו, סמוך לרשות חבירו – כמה צריך להרחיק?

נחלקו אב"י ורבא בדבר: לאב"י סומך למיצר, ולרבא צריך הרחקה ג' טפחים. ללשנא קמא – בשדה העשויה לבורות (כגון בית השלחין, שצריכה לבורות מים), לדעת כולם אינו סומך. ומחלוקתם בשדה שאינה עשויה לבורות. וללשנא בתרא, מחלוקתם בשדה העשויה לבורות, אבל בשדה שאינה עשויה לבורות – דברי הכל סומך. (והלכה כרבא וכלשנא בתרא, שאם עשויה לבורות אינו סומך, ואם אינה עשויה לבורות – סומך).
 באו לחפור בבת אחת – כל אחד מרחיק ג' טפחים. (והוא הדין כשבא זה לחפור אומר לו שברצונו גם הוא לחפור. ע' קצוה"ח קנה סק"י).

ואם כשבא לחפור, כבר קיים בקצה רשותו של חברו בור, שחפרו בהתר – כתבו תוס', וכן שיטת הרמב"ם, שצריך להרחיק ממנו ו' טפחים. ויש חולקים, שאינו מרחיק אלא ג' – ע' חדושי הרמב"ן.

בסלע הבא בידים (=שמתפורר בקלות) אף אב"י מודה שצריך הרחקה ג' ט. (ורבנו תם אין סובר כן, וגרסתו בגמרא שונה).